

Voor Joep van Lieshout is het atelier meer dan alleen een werkplek. De gigantische loodsen in de Rotterdamse haven waar hij met een team van zo'n twintig man werkt, herbergen van alles, van een beeldentuin tot een werkplek voor talentvolle gastkunstenaars. En, als het aan Van Lieshout ligt, binnenkort een zelfgemaakte kernreactor. Ga mee op atelierbezoek.

Voor Joep van Lieshout is het atelier één groot kunstwerk

Correspondent
Beeldende kunst

Marian COUSIJN

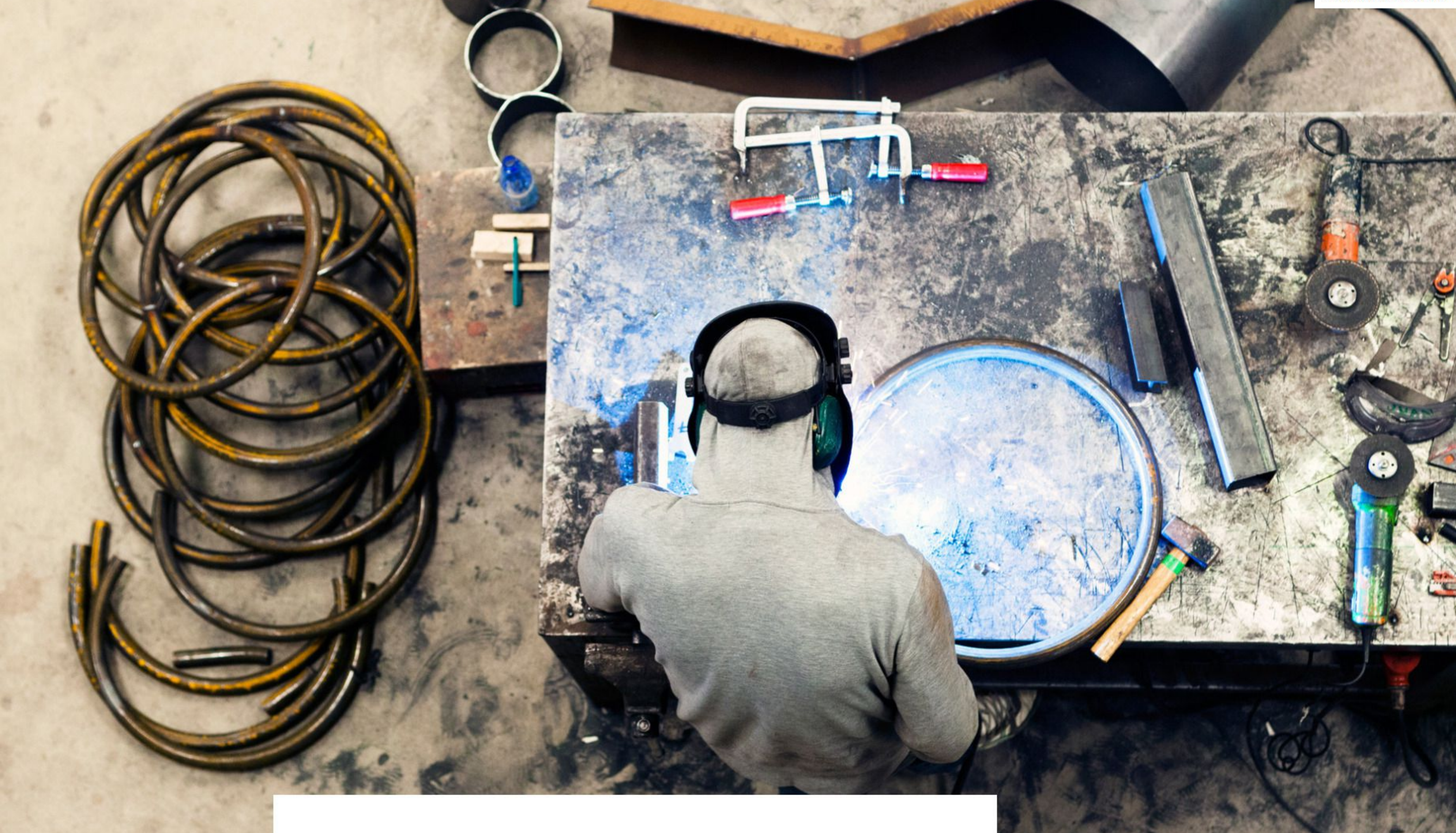

Foto: Atelier Van Lieshout

Het kantoor biedt uitzicht op een gigantische ruimte met goed geordende werkplaatsen: links stellages met hout, rechts een metaalwerkplaats, achterin een atelier voor kunststof en een speciaal gedeelte voor polyester – het materiaal dat wordt beschouwd als Van Lieshouts handelsmerk. Overal staan kunstwerken in verschillende stadia: ruw uitgehouwen schetsen in piepschuim, glimmend afgewerkte sculpturen en kunstwerken die ingepakt zijn, klaar voor transport naar tentoonstellingen over de hele wereld. Een geoliede machine.

Achter de werkplaatsen bevindt zich een extreem hoge ruimte. Vroeger een overslag voor veevoer, nu staat er een elf meter hoog stalen kunstwerk dat veel weg heeft van een hoogoven. Tussen het opgeschoten groen in de beeldentuin liggen gigantische modellen van organen (zoals een meterslange piemel) en verderop staan kunstwerken waar je in kunt: een soort bouwkeetjes maar dan in felle kleuren en organische vormen.

In een tweede loods staan nog veel meer van dat soort beelden opgeslagen. Rijen en rijen uitvergrote organen, groteske mensfiguren en machines in felgekleurd polyester. De bedoeling is dat dit depot binnenkort opengesteld wordt voor publiek.

Het moge duidelijk zijn: dit is niet zomaar een atelier.

Het misverstand over Atelier Van Lieshout

Joep van Lieshout zit aan een bureau, maar zijn handen verraden dat hij liever in de werkplaats staat. Boven een overall vol verfvlekken torent een hoofd uit met donkere krullen, donkere ogen en een geamuseerde blik. Hij behoort al jaren tot de succesvolste kunstenaars van Nederland en geniet een reputatie als rebelse levensgenieter. Hij mag dan een team van twintig man tot zijn beschikking hebben, hij is niet zo'n kunstenaar die het zware werk uitbestedt en zelf de zakenman uithangt. Eerder andersom.

Om meteen maar een misverstand recht te zetten: Atelier Van Lieshout is geen collectief. Toen Van Lieshout in 1995 besloot om voortaan onder die naam kunst te maken, was het om een beetje te provoceren: 'Destijds maakte ik werk dat schuurde tegen de grenzen van wat kunst kon zijn. Het waren objecten die als keuken of badkamer gebruikt konden worden, soms in ongelimiteerde oplage. Het was het meest extreme dat ik als kunstenaar kon doen: mijn rol terugdringen tot een soort aannemer. De klant mocht het ontwerp bepalen, en vervolgens kwam ik het in elkaar zetten. Door onder de naam Atelier Van Lieshout te opereren, benadrukte ik dat ik niet alles alleen deed en dat factoren van buitenaf het kunstwerk konden bepalen.'

Foto's: Atelier Van Lieshout

'Wat ik tegenwoordig doe, staat daar eigenlijk diametraal tegenover: mijn persoonlijke stijl is juist heel belangrijk geworden. Wat je nu ziet is echt mijn handschrift, alle beelden snijd ik eigenhandig uit piepschuim. Alleen de afwerking wordt door anderen gedaan. Niemand anders dan ik heeft artistieke inbreng.'

Het atelier als kunstfabriek

Het idee van de kunstenaarswerkplaats waar Van Lieshout mee speelt, is omgeven door flink wat mythen en taboes. Met het benadrukken van zijn atelierpraktijk liep hij voor op huidige ontwikkelingen in de kunstwereld, maar tegelijkertijd staat hij in een traditie.

Een verzamelaar die een duur kunstwerk koopt of een bezoeker die het in een museum bewondert, gelooft graag dat alles eigenhandig door de kunstenaar is gemaakt. Maar dat is een illusie: zelfs beginnende kunstenaars besteden tegenwoordig delen van hun productieproces uit. Het idee is immers belangrijker dan de uitvoering.

Foto's: Atelier Van Lieshout

Berucht is de praktijk van commerciële kunstenaars zoals Jeff Koons en Damien Hirst. Om aan de vraag van de markt te kunnen voldoen, hebben ze studio's waar zo'n 150 man werken. Ze zijn open over hun rol: ze bedenken de ideeën, overzien het proces en raken de kunstwerken met geen vinger aan. Er klinkt regelmatig kritiek: kunst hoort niet van de lopende band te komen. Niet dat het inschakelen van assistenten om de productiviteit te verhogen iets nieuws is. Rembrandt en Rubens hadden gigantische werkplaatsen. Assistenten maakten de schilderijen en de meester keurde ze goed.

Toen Andy Warhol in de jaren zestig zijn kunst ging produceren in The Factory, was dat een provocatie van het inmiddels ontstane romantische ideaalbeeld van de kunstenaar. Warhol maakte er geen geheim van dat assistenten zijn beroemde zeefdrukken maakten. Toch bevestigde hij de romantische mythe van het kunstenaarschap: The Factory werd bevolkt door een excentrieke mix van modellen, muzikanten en travestieten aan de amfetamine; de feesten waren

legendarisch.

Ook om Atelier Van Lieshout hangt een zweem van romantiek. In 2001 was het zelfs kort een anarchistische en zelfvoorzienende vrijstaat: AVL-Ville, een soort jongensdroom waar je in zelfgebouwde hutten dronken kon worden van huisgestookte alcohol. Vooral dat zelfvoorzienende is belangrijk: Van Lieshout wil zo veel mogelijk in eigen huis uitvoeren.

De parallellen tussen dege slavenstad en de echte wereld zijn akelig helder

In museum De Pont in Tilburg is Joep van Lieshouts expositie te zien over een bizarre imaginaire stad die draait op slavernij en karmabalinie. Het ongemaakte beeld dat de kunstwerken bij mij oproepen: Slave City staat helemaal niet zo ver van de werkelijkheid af.

Vorige week besprak ik Van Lieshouts expositie Slave City. Lees mijn verhaal hier >

Hoe gaat het eraan toe in Atelier Van Lieshout?

Veel kunstenaars aan het hoofd van een groot atelier maken hun handen niet meer vuil. Zo niet Van Lieshout: hij heeft juist het zakelijke gedeelte uitbesteed. 'Ik kom het beste tot mijn recht in de werkplaats. En ik teken heel veel.' Hij begint prompt aan een schets. 'Ik ben altijd aan het tekenen. Ik maak er zo'n twintig per dag. Als ik iets heel goed vind, neem ik het mee naar het atelier en dan ga ik het in piepschuim maken. Soms ben ik binnen een dag tevreden, soms duurt het twee jaar voor iets af is. De afwerking met polyester laat ik aan andere mensen over, daarvan is het niet belangrijk dat ik het zelf doe. Bovendien ben ik er te slordig voor. Ik heb geen geduld. Ik hou van de fysieke strijd die het is om zo'n groot beeld te maken; daarna is het geen uitdaging meer.'

'Ik hou van de fysieke strijd om go'n groot beeld te maken'

'Voor de zakelijke kant heb ik goede managers: een directeur die personeelszaken regelt, iemand die de pr doet, iemand die tentoonstellingen coördineert. Zelf loop ik liever voor de hordes uit: ik bedenik gekke ideeën, zij gaan het dan uitvoeren – of ze fluiten me terug. Het lijkt me fantastisch om een locatie in New York te openen, of om de productie te

vertienvoudigen. Eigenlijk wil ik een tentoonstellingsruimte van vijftigduizend vierkante meter die langzaam heel Rotterdam overneemt. Ik ben snel verveeld: als ik eenmaal iets kan, wil ik het niet meer.'

Huidige obsessie: een kernreactor bouwen

Gelukkig heeft Van Lieshout een nieuwe uitdaging gevonden: de natuur redden van de ondergang door middel van kernenergie. 'De serie waar ik nu aan werk, noem ik cryptofuturisme. Dat hangt samen met ecomodernisme – dat heb ik trouwens uit jullie krant. Het doel is heel utopisch, maar de middelen – kernenergie en genetische manipulatie – zijn taboe bij de links georiënteerde ecobeweging. Dat zit altijd in mijn werk: *the good, the bad and the ugly*.'

Voor inspiratie kijkt Van Lieshout naar de Futuristen, een groep kunstenaars die begin twintigste eeuw geobsedeerd raakten door nieuwe technologie en radicaal wilden breken met de vastgeroeste maatschappij. 'Het huidige tijdsgewricht lijkt wel op dat van de Futuristen. Er voltrekken zich grote veranderingen: we moeten ons verhouden tot overbevolking, schaarste, kunstmatige intelligentie. En net als toen is het fascisme weer meuk. Best eng. De serie werken die ik nu maak, vormt een voorstel om de samenleving op een nieuwe manier te organiseren.'

De nieuwe plannen doen Van Lieshouts reputatie als enfant terrible in lieder geval recht. 'Ik ben bezig met plannen om een kernenergiecentrale in het atelier te bouwen. Eerst een kleintje om wat mee te experimenteren en daarna een grote.' Gaat het om spelen met de gedachte als provocatie, of wil hij daadwerkelijk kernenergie opwekken in zijn atelier? 'Waarom niet? Ik ben in gesprek met kernfysici. Uranium kun je gewoon op internet kopen, toch? Ik denk niet dat je er illegale dingen voor hoeft te doen. Misschien een beetje.'

Foto's: Atelier Van Lieshout